

ТИЖНЕВИК · REVUE HEBDOMADAIRE · UKRAINIENNE · TRIDENT

ORGANE DE LA LUTTE POUR L'INDÉPENDANCE DE L'UKRAINE

FONDÉ LE 15 OCTOBRE 1925 PAR SIMON PETLURA

Число 12 (662) Рік вид. XV. 26 березня 1939 р. Ціна 2 фр. Prix 2 fr

Париж, неділя, 26 березня 1939 року.

Трагедія Карпатської України, яку так гостро переживають усі земляки наші на рідній землі й на чужині, не кінчилася героїчним спротивом збройним на полі бою, спротивом, що йому не прийшов ще край. До святої крові героїв, що життя своє віддали за Отчизну в нерівній війні із зухвалим наїздником, приєдналася чиста кров мучеників, що впали жертвою угорського терору.

І кров та не пролилася марно. Коли повстання Української Держави на Закарпатті, її коротке існування і героїчна кривава боротьба збройна за неї — лише епізод, епізод кривавий, героїчний, але лише епізод в історії відродження нашого народу і неперестанної боротьби його за свою незалежність, то проте той епізод має не лише для сучасного, але й для майбутнього велике значіння з погляду загально-національного.

Перш за все в обороні Срібної України, поруч з синами Карпатських гір, стали діти інших земель України. І ми з глибоким моральним заготовленням зазначаємо те місце, яке в тих подіях

зайняли такі старі бойові товариші — ветерани визвольної війни — старшини Армії УНР. На полі бою під вогнем ворожих гармат і кулеметів сталося дійсне об'єднання дітей нації, ведучи за собою зріст духовної спільності всіх українців, розкиданих світами.

По-друге, найменша і найвідсталіша частина великої землі української витримала страшну пробу, пробу вогню й крові, збільшуючи тим скарб наших історичних традицій меча.

Може те, що ми скажемо зараз видається де-кому парадоксом, але то — глибоке наше переконання, висновок, для якого ґрунт у минулому, висновок, що його стверджують факти сучасності. В загальній сумі визвольних змагань нашого народу, в драматичній боротьбі його за свою волю й державність, в боротьбі, яка має привести до кінечної перемоги, — народження й існування Української Держави Закарпаття, яке велике значіння духовне не мало б воно для нашої справи, в перспективі історичній посідає меншу вагу, ніж сьогоднішній кривавий її, тієї Держави, занепад.

Треба бо визнати, що хоч закарпатські земляки наші виявили високу національну свідомість, витримали іспит політичної достиглості, останніми виборами перед усім світом ствердили незломну волю свою до незалежного державного життя, волю, яка знайшла свій вислів в проголошенню самостійності Карпатської України, все-ж народження й існування цієї невеличкої держави можливим сталося, головним чином, лише завдяки сприятливій міжнародній кон'юктурі, яка склалася в результаті гри політичних сил.

Та закарпатці виявили себе гідними тієї державності. Занепаду її — в нерівній боротьбі з переважачими силами ворога, занепаду, освяченого героїчною кров'ю тих, що із збрешю в руках впали на полі чести в її обороні, не мають соромитися ні вони, ані ніхто з українців. Навпаки з того Україна може бути гордою. Збройною бо одсічню і вальтовній силі наїздника громадяне молоді Держави, жертвуючи своїм життям, дали доказ, сильніший од усіх ухвал і голосувань, і трактатів, — життєвості української державної ідеї.

Відомий французький публіцист п. Кусто в останньому числі «Je Suis Partout» (з 24 березня 1939 р.) пише: «нарід має право на незалежність лише тоді, коли він здатен запевнити собі ту незалежність зброєю в руках, коли за кожним кушем, за кожним горбком, за кожною скелею нападник зустрічає добровільно-свідомого борця».

І це саме знайшли угорці на долинах і верховинах карпатських...

Значіння для майбутнього нашого того героїчного спротиву, тієї лицарської крові оборонців своєї отчизни розуміють і безсторонні чужинці, як то показують, наприклад, нижченаведені слова п. В. Дюсберга в «Tribune de Genève» (з 22 березня 1939 р.).

«Українці, без шансів на успіх, б'ються в одній надії — зробити засів на майбутність, знаючи, що приклад героїчного спротиву полум'ям перейме уяву наступних поколінь, доводячи перед усім світом законність національних вимог»...

60 - ТИЛІТТЯ ПАНА ГОЛОВНОГО ОТАМАНА

8 квітня цього року закінчує Голова Української Держави, Головиний Отаман Війська УНР Андрій Лівинський 60-ий рік свого життя.

В хвилині найтяжчого для української нації удару, по мученицькій смерті незабутнього вождя нашого Симона Петлюри, Андрій Лівинський перейняв у свої руки провід визвольної боротьби та неважаючи на найважчі обставини гідно проводив нашу політичну акцію аж до теперішньої хвилини, коли українська справа стала на денному порядку міжнародної політики.

Повстала думка, щоб ушанування цієї річниці відбулося передовсім розбудуванням видавництва нашої Української Могилянсько-Мазепинської Академії Наук, якої перший том вже вийшов.

В першу чергу намічено відзначити цю річницю Голови нашої Держави та рівночасно вшанувати Його заслуги для визвольної боротьби зібранням коштів на уфундування чергового тому «Праць Української Могилянсько-Мазепинської Академії Наук», а саме праці академіка Возняка: «Авторство Історії Русів».

Збірник. Т. І. Вид. Українського-Наукового Інституту у Варшаві.
Варшава, 1938. 157+3 неч. стор. Ціна 5 зол.

Розпочате Українським Науковим Інститутом видання історичних збірників під назвою «З минулого» має своїми завданням давати матеріал, присвячений історії громадського руху на Україні в XIX ст. та історії української визвольної боротьби.

Перший том «З минулого» містить в собі 11 статей, з яких одні подають документи, що освітлюють український рух від 60-х років минулого століття, інші носять мемуарний характер.

Коротенько зупинюся тут на поодиноких статтях. Почну з документальних статей.

В статті Д. Дорошенка «Пруський дипломат про український сепаратизм в 1861 році» знаходимо відомості про реляції секретаря пруського посольства в Петербурзі Курда Шлецера до міністерства закордонних справ Прусії що-до українського руху в царській Росії 1861 р.

В другій своїй статті — «Український рух 1890-тих років в освітленні австрійського консула в Києві», той самий автор подає реляцію австрійського консула в Києві, чеха Едварда Седлячека, з дня 6 вересня 1893 р., про український рух в царській Росії. З тої реляції видно, що Е. Седлячек добре був ознайомлений з тодішнім українським життям, особливо в Києві. Ось, напр., що писав він у своїй реляції до австрійського міністра закордонних справ про проф. В. Антоновича: «Антонович дуже прислужився для розвитку малоруської ідеї як своїми історичними дослідженнями, так і тим, що був провідником дозрілішої патріотичної молоді. Найдібніших студентів-малорусів гуртує він коло себе, вводить їх у студії і навіть провадить потаємно справжні виклади. Шо-року підчас ферій робить він археологічні екскурсії разом із своїми кращими слухачами, і ці екскурсії перетворюються в справжню школу малоруського патріотизму».

В статті В. Левинського «Драгоманов і драгоманівці в світлі австрійських тайних документів» знаходимо відомості, на основі матеріалів з архіву д-ра Р. Роздольського *), про цілу низку арештів українців та судові процеси у Львові проти М. Павлика, О. Куртієва, С. Ястремського і ин. за зносини з М. Драгомановим та транспортування революційної літератури.

О. Лотоцький в статті «До світогляду старого українофільства» намагається довести, на основі надзвичайно цікавих листів Ів. Рудченка, брата Панаса Мирного, до М. Драгоманова за час від 25. II. 1871 р. до 19. XII. 1873 р., що тогочасний світогляд Ів. Рудченка, забарвлений «общеруськістю», склався під впливом М. Драгоманова, який саме тоді «вбивав у голови своїх адептів оті гасла «загально-людської» та «общеруської» нехиті до всякого «сепаратизму», «нартикуляризму». Мені здається, що твердження автора було б тоді переконуючим, коли б він міг скріпити своє твердження листами М. Драгоманова до Ів. Рудченка за той самий час...

Автор кінчає статтю згадкою, що згодом «в українстві, яке почало набирати однібочного культурницького характеру, посилися той напрям політично-громадської думки, що властивий був його питомим традиціям та знайшов собі пізніше вираз у світогляді українських полі-

*) Документи про соціально-політичний український рух 1870-80 рр. в царській Росії, що зберегалися у віденській Палаті юстиції, згоріли під час пожежи тої Палати 15 червня 1927 р. Д-р Роман Роздольський ще перед пожежою Палати юстиції зладив копії тих документів, які за його згодою використав В. Левинський для своєї статті.

тичних партій». Думаю, що автор, в цілях безсторонності, мусів би додати, що в посиленні того напрямку значно прислужився саме М. Драгоманов...

Перехожу тепер до розгляду статей мемуарного характеру.

П. Мікколя, пині професор університету в Гельсінках, в мініатюрній статті (1½ сторінки) — «Мої харківські спогади» згадує з великою пошаною своїх професорів О. Потебню та болгарина Марина Дринова. Згадуючи про О. Потебню, автор, між иншим, пише: «Здавалося, що ніщо ближче не було йому до серця, як українська народня поезія».

В. Серошевські у своїх спогадах польською мовою «Українці в Сибірі» тепло згадує про багатьох українців, з якими довелося йому зустрітись на засланні в Сибірі (від 1879 р.), особливо про Миколу Ковалевського та Володимира Мальованого.

Прикрасою збірника є стаття В. Леонтовича «Спогади про мої зустрічі з українськими діячами старшого покоління.» Тут знаходимо цікаві згадки про директорів двох гімназій, де вчився В. Леонтович, а саме про українського етнографа Матвія Симонова (Номиса) та українофіла Теодосія Вороного, а далі — про відомого українського мецената Василя Симиренка, Вол. Антоновича, О. Кониського, В. Науменка, Ор. Левицького, І. Нечуя-Левицького, К. Михальчука, М. Старицького, М. Лисенка, М. Комарова, Т. Клімовича, В. Беренштама та Ю. Цвітковського. Майже про кожного із згаданих тут осіб автор зумів сказати щось, або освітлити уже знане по своїйому, а тому його спогади є цінним вкладом до нашої мемуарної літератури.

К. Безкровний, відомий український діяч на Кубані, в своїй посмертній статті — «В. В. Скидан» подає характеристику цього тако-ж видатного кубанського діяча, правдивого українця та непохитного в своїй демократичних переконаннях. Між иншим, В. Скидан допоміг С. Петлюрі влаштуватися на працю в кубанським архіві в ролі співробітника Ф. Щербини. Розпитуючи В. Скидана про його протеже С. Петлюру, Ф. Щербина питає: «А он что-либо соображает?» — «О, — відповів В. Скидан, — соображает!» «Випадково кине Ф. А. Щербино слово «соображает» частенько потім вживалося, — додає К. Безкровний, — коли йшла мова про С. В. Петлюру».

В статті Г. Козловського — «З життя української колонії в Москві в 1900 рр.» знаходимо відомості про діяльність «Української Музично-драматичної Громади» у Москві та про організацію шевченківського свята у Москві 1914 р. Тут тако-ж є де-кільки згадок про С. Петлюру.

Стаття — дуже докладна, але, на жаль, автор допустився де-кількох помилок. Так, головою Комітету для влаштування шевченківського свята 1914 р. був акад. проф. Ф. Корш, а не С. Хвостов. Микола Янчук був кустосом етнографічного відділу Румянцівського музею, а не управителем Румянцівської бібліотеки у Москві. Відомий перекладач поезій Т. Шевченка на російську мову І. Белоусов, як твердить автор, «придбав матеріяльні забезпечення завдяки перекладам багатьох творів Шевченка на російську мову» Можу запевнити автора, що літературний заробіток І. Белоусова був зовсім незначний, а заробляв він на своє життя головне кравецтвом... Даремно автор оминув при згадці про тих артистів-українців, що радо виступали у Москві на українських вечірках, двох артистів Великого імператорського театру п. Павловського та п. Цесевича.

Д. Дорошенко в статті «Зперед тридцять літ» подає відомості про київський нелегальний з'їзд польської інтелігенції з Правобережжя, що ставилася прихильно до українського національного руху. На тому з'їзді були присутні і двоє українців — автор статті та Ф. Матушевський. Ініціатором з'їзду був Вячеслав Липинський, який мріяв про те, «щоб усі представники колись спольщеної шляхти на Україні, або такі, що через довге життя на українській землі перейнялися де-яким українським духом, щоб усі вони просто перейшли до українського національного табору». Внаслідок того з'їзду почав виходити у Києві 1909 р. двотижневик «Przeгляд Krajowy» (вийшло всього 14 чисел), вийшов у Києві тако-ж 1909 р.

альманах «Rocznik Polsko-Ukraiński», а 1912 р. видано збірник «Z dziejów Ukrainy», окрасою якого були монографії В. Липинського.

Закінчується збірник уривком «Із щоденника українського посла» Ф. Матушевського, що 1919 р. був головою Української Дипломатичної Місії в Атонах. З передмови до уривку «Із щоденника українського посла» дізнаємося, що той щоденник зберіг син Ф. Матушевського, тоді 14-літній хлопець.

Як усе, що виходило з-під пера Ф. Матушевського, «Із щоденника українського посла» читається з великим інтересом. Цей посмертний твір тако-ж свідчить, з яким сумлінням ставився Ф. Матушевський до виконання своїх обов'язків голови Української Дипломатичної Місії в Греції. Так, під датою 25 березня Ф. Матушевський записує в щоденнику: «Скінчив меморандум. Три тижні працював запопадливо, не розгинаючи часом спину по три-чотири години».

В додатку до уривку із щоденника надруковано виїмок із справоздання Ф. Матушевського українському міністерству закордонних справ. З того виїмку дізнаємося, що меморандум, який склав Ф. Матушевський, місія в Атонах видала в кількості 500 прим. книжкою та розіслала меморандум до всіх амбасад і місій, а тако-ж до всіх українських бюр в Європі, до впливовіших атенських газет, інституцій та до лідерів політичних партій.

Слід побажати, щоб в одному з наступних збірників «З минулого» був надрукований той меморандум в перекладі на українську мову: цього вимагає наш обов'язок перед світлою пам'ятю одного з найвизначніших українських публіцистів.

Перший том збірника «З минулого» своїм змістом і формою викладу, безперечно, йде назустріч задоволенню потреб широких кол українського громадянства в пізнанні нашого недавнього минулого.

Ст. Сіропольо

З - Н А Д В І Т А В И

(Листи з Праги)

III

Не потрібно давати перегляду подій останніх двох тижнів. Вони обійшли цілу європейську пресу. 15 березня Прага була обсаджена німецьким військом. Цього дня була в Празі така рідка для березня сніжна замітель. Вкриті і завіяні снігом вступили в чеську столицю моторизовані відділи військової сили великої Німеччини. В історії цієї частини Середньої Європи перегорнулась сторінка, і вступає вона в нову добу своїх подій.

Тільки згодом можна буде з'ясувати причини і перебіг тих подій, що довели до такої раптової зміни ситуації. Як пригадують читачі, в наших попередніх листах виявляли ми великий скепсис що-до тих чеських сил, які стали до будування другої республіки. В попередньому листі ми писали: «Чехи після Мюнхену опинились на манівцях, без ідеї, без цілі, без плану». Проте той блискавичний темп розвитку подій перед 15 березня, що привів до ліквідації зпочатку Чехо-Словацької держави, а потім чеської державності взагалі, таїть в собі дуже багато неясного. Треба припускати, що розпад держави був прискорений не лише в наслідок хибних і невідповідних посуень чеських державних чинників, але тако-ж в результаті складної гри невідомих на разі ближче міжнародних сил. Справжній образ розвитку тих подій, які так ґрунтовно перемінли ще раз мапу Європи, дасть нам тільки історія. Вона встановить, чи в цих по-

діях були лише ті два партнери, які лишаються на сцені — Чехія і Німеччина, чи існували поруч з ними й інші, на разі невідомі.

Тому для того, хто спостерігав Прагу в ці вирішальні для чеської нації дні, не могло не впадати до очей, що життя тут зовсім не вийшло із своїх нормальних буденних меж. Совітське радіо голосило, що на робітничих передмістях Праги німецьке військо зустрівало барикади. Тут їх ніхто не бачив і ніхто про них нічого не чув. Знаємо лише про єдину загальну реакцію на прихід німецького війська — колосальний навал в крамницях і масові паничні закупи, які провадив чеський обиватель. Що захоче за собою цей зовнішній спокій чеської людности — чи є це вияв високо-розвиненої національної дисципліни, чи навпаки доказ того, що у нації вже вигас дух ентузіазму і віри, що вона мириться з усякими становищем, в яке її поставлять події?

Українська еміграція в ці тривожні дні дуже мало реагувала на те, що робиться довкола неї в Празі. Всі жили лише однією думкою і одним почуттям — тим, що відбувається на Карпатській Україні. Перший момент після проголошення самостійности Закарпаття, після учинення українським урядом того кроку, що в результаті відділення Словаччини і наступаючої ліквідації Чехо-Словацької держави був єдино-можливим, серед українського загалу панував оптимістичний настрій; була загальна надія, що Німеччина, продовжуючи ту лінію, яку вона зайняла після Мюнхена, піддержить державні змагання Карпатської України. Проте дуже скоро прийшло розчарування. Рішення закарпатського уряду ставити збройний опір мад'ярській окупації, не зважаючи на нез'ясування міжнародно ситуацію, було прийнято з загальним ентузіазмом. З уст в уста переказувались окремі епізоди героїчної боротьби погано озброєних і недосвідчених січових відділів з переважаючими силами мад'ярського війська. При одержанні перших звісток про наступ мад'ярів на українську землю, розпочався запис добровольців. Пору ч із закарпатського молоддю записувались колишні військові української армії. Проте виїзд добровольців на Карпатську Україну не міг бути реалізований з незалежних від них обставин. Очевидно, що коли б добровольцями навіть і вдалось дістатись на терен військових подій, доля Карпатської України від того не змінилась би: вона передрішена тою новою політичною ситуацією, що з'ясувалась цими днями несподівано. Карпатська Україна опиняється під мад'ярською окупацією, засвідчивши перед цілим світом кров'ю своїх дітей волю до власного державного життя і вписавши в історію визвольної боротьби українського народу ще одну славу сторінку.

Українській еміграції в Чехії, як і колишнім господарям цієї землі доведеться відтепер жити в нових обставинах, в нових умовах. Передчасно було б зараз говорити про те, як вони укладуться. На разі доцільніше буде підвести підсумки того етапу, який оце тепер закінчився. На протязі більше, ніж п'ятнадцяти років колишня Чехословацька держава гостила на своїх землях численні кадри української еміграції; свого часу вона провадила в широких розмірах акцію для допомоги емігрантам з колишньої Росії, якою охоплені були тако-ж і українці. Не все, розміється, в політиці ЧСР що-до українців було гаразд; немало було тут рижних faux pas; спеціально багато шкоди наробила та з ґрунту помилкова політика, що її провадили чехи на Закарпатті. Не будемо про це згадувати, бо за всі свої помилки чехи заплатали тепер дорогою ціною. Згадаймо, що при всіх хибках чеського режиму на Карпатській Україні, ця країна за часів перебування в складі ЧСР виросла і скріпилась в національному відношенні до тої міри, що дослала і до власної державности. За часів емігрантської акції одержало в ЧСР можливість для свого розвитку українське високе шкільництво і стала була Прага поважним осередком української культурної і наукової праці, почасти це своє значіння українського культурно-наукового осередку задержує вона й до цього часу. Всього цього на роздоріжжі двох історичних епох не можна не запотувати. Але поруч з тим і разом з тим не можна не підкреслити, що ні офіційні чеські кола, ані ширше чеське громадянство ніколи не розуміли і не доопінують

вали значіння української проблеми, як проблеми політичної, якій суждено відіграти вирішальну роль в розв'язанні майбутньої долі Сходу Європи. Але не розуміли і не дооцінювали вони так само значіння й ваги і багатьох інших політичних проблем. Тому то й довелося докторові Гасі, як представникові чеського народу і чеських земель, відбутися 14 березня подорож до Берліна і віддати свій народ і свої землі під протекцію Німецької держави.

Над колишнім осідком президента Чехо-Словацької республіки тепер здіймається прапор Третьої Німеччини. Перед пам'ятником св. Вацлава, на Вацлавській площі відбуваються паради німецьких військових сил. Куди далі скерує ці війська залізна воля канцлера Гітлера? Бо загальне переконання і загальний настрій ширших кол в Празі такі, що теперешня ліквідація Чехо-Словацької держави це тільки окремий епізод і етап у здійсненні ширших замірів і планів провідника Великої Німеччини.

В. Кондачук

ШЕВЧЕНКОВІ РОКОВИНИ В ПРАЗІ

(Вражіння учасника)

Коли в цьому році українська еміграція в Празі, як і кожного року, стала готуватися до Шевченківського свята, бажаючи його перевести як найурочистіше з нагоди 125-ліття з дня народження поета, стало відомо, що й чехи те-ж збираються таке свято Шевченка влаштувати. Після переговорів було утворено чесько-український святочний комітет для вшанування Т. Шевченка, куди увійшли: як ініціатор, Український Контактний Комітет, організація, що об'єднує поверх 30 емігрантських організацій і на обов'язку якої якраз лежить улаштування подібних всеукраїнських національних свят, далі Укр. Центральний Комітет, об'єднання укр. еміграції, головню на провінції, представництво філії Укр. Центральної Ради Карпатської України, Чесько-Українська Єднота та инш.

Цей чесько-український Комітет прислався до чеських високих інституцій: Академія Наук і Мистецтва, Слов'янський Інститут, також Український Університет, які спершу хотіли самостійно влаштувати це свято, а потім пішли разом з чесько-українським Комітетом.

За 20 літ свого перебування в Чехах українці побачили вперше у чехів зацікавлення до української справи, яке виявилось не лише в словах, що ми вже бачили з часів актуалізації української справи по багатьох органах чеської преси, а й на самому ділі. В чесько-українському комітеті праця закипіла. Було вирішено в найкращій салі міста Праги влаштувати академію-концерт. Засідання комітету, що відбувалися в помешканні Українського Жіночого Союзу, одвідувалися представниками Академії Наук і Мистецтва, Слов'янського Інституту, найвидатнішими чеськими громадськими працівниками.

Перед самим святом, яке відбулося 11 березня с. р., в багатьох чеських газетах було вміщено статті про Шевченка в надзвичайно прихильному до української справи напрямку.

Як серед українського громадянства, яке з подивом і влячністю ставилося до цього бажання чехів «vzdati hold velkému Ševčenkovi», так і серед чехів настрій був добрий, відчувалося приятельську атмосферу, свята чекати радісно. Але, на жаль, ці веселі почуття було заволодано темними хмарами, які загрозливо плили на нас з Карпатської України, з якою чеська влада, ігноруючи підстави конституції, відновила відкриту боротьбу, скидаючи старих і призначаючи нових міністрів без порозумін-

ня з українською владою. Радісно й щиро започатковане порозуміння в чесько-українських взаємовідносинах було взято знову під сумнів і дало можливість на відновлення пропаганди закоренілої думки, що чехи ніколи нас, українців, не зрозуміють і їх тимчасове зацікавлення українською проблемою має лише економічний підклад.

Це внесло гіркий присмак в спільну акцію влаштування Шевченківського свята. Але, не зважаючи на це, велика Сметанова саля міського дому в Празі, найкраща саля в місті, перед восьмою годиною, в урочистий день 11.III була повнісенька. Серед публіки представники чеської влади й влади Карпатської України, представники літератури, науки, мистецтва, представники преси як місцевої, так і чужинецької.

Відкрилося свято співом «Заповіту» українським хором під диригентурою п. П. Росіневич-Щуровський, яка своєю вмілою рукою дала найбільше, що можна було зробити в такій великій салі при невеликій кількості досвідчених хористів. «Заповіт» створив настрій.

Концертова частина вечера була переведена українськими та чеськими артистами. Була гра на роялі, співи, соло й дует, рецитація українська й чеська. Переклади на чеську мову творів Шевченка поеткою Руженою Сценською було майстерно, з великим зрозумінням рецитовано М. Дейлем, членом Чеського Національного Театру. Але головною точкою програму був український хор, який особливо добре провів величню кантату «Б'ють пороги». Шкода лише, що через надзвичайно переобтяжений програм співав хор кантату при наів вже звільненій салі.

Так відбулася в Празі перша маніфестація чесько-українського приятельства. Велика сила вогневого, пророчого слова нашого Генія примушусь схилитися перед ним і тих, що розуміють його лише в перекладі.

Треба тут ще згадати, що, з ініціативи самих чехів, було зроблено перед магістратом м. Праги заходи, щоб одну з вулиць міста було названо іменем Шевченка.

3. М.

ЗАКАРПАТСЬКА УКРАЇНА Й УКРАЇНСЬКА ЕМІГРАЦІЯ

В П а р и ж і

Минулої п'ятниці 24-го березня 1939 р. одправлено було в Парижі в Українській Православній Церкві урочисту панахиду за спокій душ лицарських синів Карпатської України, які життя своє склали у збройній боротьбі за рідну землю й державу, і всіх хто впад жертвою угорського терору.

* * *

Генеральна Рада Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції склала протест з приводу захоплення території Карпатської України угорськими військами.

Управа Г-ва б. Вояків Армії УНР у Франції ухвалила на останньому своєму засіданні заяву, текст якої наводимо нижче:

Т-во б. Вояків Армії УНР у Франції

рішуче протестує проти окупації збройними угорським силами території Карпатської України, що стала, згідно з нормами міжнародного права, вільною республікою і ксрдони якої були визнанні її сусідами, а зокрема і самою Угорщиною. Ця окупація являється очевидним переступом проти міжнародного права і злочином проти волі Карпатської України, цієї частини Українського Народу,

схилиє побожно і шанобливо чоло перед пам'яттю тих Українських Вояків, що впали героями в обороні їхньої Батьківщини, противлячися угорській навалі,

шле гарячий і палкий привіт тим Українським Воякам, які продовжують, не зважаючи на недостатні сили свої, противитися наступові Угорщини, що лише чекає вигідного моменту, аби захопити територію Карпатської України.

підтримує гаряче заклик законного Уряду Карпатської України до всього світу, просячи інтервенції на користь збереження державности Карпатської України, і

сподівається, що крик болю народу Карпатської України, яка ллє кров за свою волю, буде почутий європейськими державами, які не дозволять Угорщині привласнити країну, що хоче жити вільною і не хоче за ніяку ціну попасти поновно в неволю.

Хай живе Карпатська Україна!

Хай живе Україна!

Ген.шт. ген.-хорунжий
О. Удовиченко
голова Товариства

ген.штабу соти.
В. Солонар
заступник голови

М. Ковальський
генеральний секретарь

хор. П. Йосипшин
скарбник

Члени Управи : сотн. І. Набока, сотн. А. Майборода, хор. В. Лазаркевич, А. Корбелецький, М. Горюлюк.

* * *

Тяжка доля збігців з Карпатської України викликає глибоке співчуття серед української еміграції. Робляться заходи для організації допомоги. Вже засновано Громадсько-Допомогові Комітети в Букарешті, — Білгороді, Берліні, Відні.

* * *

В Женеві сеньор української еміграції, голова Українського Клубу п. Евген Бачинський вдався до Міжнародного Червоного Хреста з листом, в якому привертає увагу до необхідности негайної організації допомоги жертвам угорського наїзду.

Заява нашого Уряду з протестом проти окупації Карпатської України угорськими військами, що її доручено було розповсюдити нашому Пресовому Бюро в Женеві і що її надруковано було в минулому числі «Тризуба», знайшла собі розголос в швейцарській пресі.

Суть її негайно подали за повідомленням швейцарського телеграфного агентства різні органи преси, а головні газети романської Швейцарії навели саме повідомлення нашого Пресового Бюро повністю. Так, під заголовком «Український погляд» «Gazette de Lausanne», ч. 81 з 21. 3. за 6 передрукувала наш комунікат; «La Tribune de Genève» в ч. 69 з того ж дня, поруч з нашим протестом так само наведеним повністю, подала докладне повідомлення з Варшави про такий же протест п'яти українських партій. В «Le Journal de Genève», який раніше вмістив коротке телеграфічне повідомлення про це, в ч. 81 з 23. III. 39 знаходимо повний текст нашого комунікату під заголовком: «Енергійний протест український», наприкінці якого редакція женецької газети од себе додала таке зауваження:

«Ми усім серцем прислунаємося до цього українського протесту».

Той, хто знає, яку вагу у формуванні громадської opinii грає голос незалежної преси, зрозуміє значіння цієї короткої замітки поважної женецької газети.

ЗМІНА АДРЕСИ МУЗЕЮ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ

Музей Визвольної Боротьби України в Празі з початком цього року перепровадився з нанятого помешкання в свій власний Український Дім, придбаний для Музею на пожертви українського громадянства. З цієї причини Музей просить надсилати надалі всю кореспонденцію й посилки на його нову адресу. Зокрема Музей просить всі Редакції й Видавництва перевести на цю адресу висилку всіх їхніх видань.

Нова адреса Музею ВВУ:

Ukrainské Museum, Praha-Nusle II, Horymírova 6.

НА ВЕЛИКДЕНЬ

замість особистих візитів і листовних привітань встановленим звичаєм складайте пожертви на Українську Бібліотеку
ім. С. Петлюри в Парижі

КОМУНІКАТ УКРАЇНСЬКОГО ПРЕСОВОГО БЮРА В ЖЕНЕВІ

Мад'ярський терор в Карпатській Україні

Пан Вячеслав Прокопович, голова Ради Міністрів УНР, зробив наступну заяву :

«За відомостями, що заслуговують довір'я, влада мад'ярська окупаційна на Карпатській Україні організувала страшний терор. З огляду на ці жахливі події, що різко противляться елементарним поняттям гуманності й праву самоозначення націй, національний український уряд на чужині урочисто звертається до всіх держав цивілізованого світу, прохаючи їх зробити необхідні заходи, щоб зупинити нищення українського населення та допомогти Карпатській Україні заховати свободу».

* * *

За звітами кореспондентів українських і чужинних часописів, не лише українські вояки, що попали до полону, були негайно мад'ярами розстріляні, але й цивільне населення терпить од терору. Багато керівників українських організацій — було розстріляно. Між жертвами знаходяться, між иншими — д-р Кочерган начальник законодавчого відділу при президії ради міністрів; головний редактор газети «Нова Свобода», відомий поет і карпато-український письменник Гренджа-Донський; Федір Ревай, голова Українського Національного Об'єднання і голова українського Товариства для боротьби проти комунізму (таким чином, мад'яри, що підписали пакт Антикомінтерну, вбивають тих, що борються проти комунізму!); Шерегій, директор Українського театру в Хусті, був кинутий до в'язниці, де збожеволів.

Багато тисяч українських збігців, в тому числі жінки й діти, прибули до Румунії і до Словаччини цілком вичерпані і знаходяться у великій нужді. З другого боку, мад'яри переводять на окупованій території арешти всіх тих, що брали участь в українському національному русі, і висилають їх до Мад'ярщини.

Необхідно зазначити, що на початку мад'ярського наїзду уряд о. А. Волошина звернувся до Будапешту з проханням про припинення військової акції та врегулювання конфлікту дорогою переговорів. Це прохання не було задоволене і регулярна мад'ярська армія продовжувала свій наступ, маючи проти себе лише нечисельні відділи українських добровольців, наспіх організованих і погано озброєних, що, не дивлячись на це, поставили противникові завзятий опір. Все-ж делегація уряду Карпатської України на чолі з міністром Брацайком відправилась була до Будапешту. Доля тієї делегації не відома.

ХРОНІКА

3 Великої України

— Московські намагання більшевизувати Шевченка. «Известия» з 4. III писали на передодні святкування ювілею Шевченка: «Малізер, який багато і з розумислом студіював життя і творчість Шевченка, виконав завдання, поставлене перед ним в цілковитій згоді з вказівками Маркса і Енгельса. Евронеїським, свого роду інтернаціональним одягом поета підкреслив різбар виразно віру Шевченка в майбутнє життя, в яким не буде місця для національного шовінізму, що перероджується в огидний фашизм...» Після цієї теорії треба було б одягти на пам'ятники Пушкіна, як поета московського імперіялізму, пости і толстовську сорочку.

Та-ж газета з 6. III випиєсує наступні пісенитиці: «Ім'я Шевченка являється прапором соціалістичної культури і показником перемоги справжнього гуманізму в совітській країні. Єдиною метою життя Шевченка була боротьба за політичну волю, за розкріплення людськості. До національної форми він вкладав революційний зміст. В світлі історичних фактів виступає Шевченко справжнім поетом інтернаціоналізму. Від виховався на мистецтві культурі майстрів слова Росії і заходу. Шевченко палко любив героїчний російський наріз і разом з Чернишевським, Добролюбовим та іншими великими демократами «закликав до сокири», до повстання. Братерська приязнь з кращими людьми великого російського народу дає надхнення Шевченкові і формують його інтернаціоналізм...» Оскільки ж більше ліберальним був Микола, і ніж Сталін: тодішній уряд зaborоняв Шевченкові лише писати і малювати, а сучасний ви-

магає від нього зради і служби московському імперіялізмові.

— Як приходять, так і відходять. «Правда» з 4. III, повідомляючи про скінчення V київської обласної партійної конференції, подає тако-ж промову Шамрила, який зазначив між иншим: «Ми спостерігаємо величезний зріст нашої організації, в 1937 р. було прийнято партійними кандидатами лише 163 особи, а в 1938 р. київська партійна міська організація прийняла партійними кандидатами 2.877, а протягом перших двох місяців 1939 р. 1.608 осіб. З фактами невідв'язального ставлення до комуністів зустрічаємося й ми у київській організації. В минулім році лівові організації виключили 1.105 своїх членів, з яких райком повернув до них 728 осіб...» Отже кандидатів і комуністів гонять до партії, чи вигоняють з неї, як худобу з стаєнь. Про комуністичний рух на Україні в таких обставинах просто смішно говорити.

3 ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ

У Польщі

3 життя українських організацій у Варшаві

— В Союзі Українок-Емігранток. На клубових сходах Союзу, які відбуваються кожної середи в помешканні УЦК в останньому часі відбулася ціла низка рефератів, а в тому: п. мгра К. Чайківської — «Сила слова», п. М. Ковальської — «Володимир Мономах», п. мгр Б. Ольхівського — «Філософія націоналізму Дарії Віконської».

— Школа ім. Л. Українки у Варшаві організувала 4 березня с. р. дидачу виставу — «Дід Мороз», яку по-переджали численні колядки та декламації. Х.

— З життя Т-ва «Українські школа на еміграції». 26 лютого с. р. в помешканні Головної Управи УЦК відбулися загальні збори членів Т-ва «Українська школа на еміграції».

Присмно було довідатись на зборах, що ця так корисна і так актуальна в нашому еміграційному житті організація може похвалитись багатьма досягненнями в своїй діяльності, що належить завдячувати як офірній праці її управи, так і офірності нашої суспільності.

Хоч, як зазначив це на зборах заступник голови управи д-р П. Шкурат, «праця Т-ва не є ефектовна, не є повною динаміки, а лише повільним длубанням скелі, то одначе висліди цієї праці більші, ніж в році попередньому. Праці управа Т-ва приклала досить багатого, а скеля, під якою належить розуміти широкий загал нашої суспільності, поволі «щербиться».

В минулому році Т-во прийняло до свого складу 34 нових членів і 2 членів-прихильників, а його кількісний стан на день загальних зборів складався з 132 дійсних членів, 5 добродіїв і 12 членів-прихильників. Т-во утримує в біжучому році в Бурсі ім. С. Петлюри 12 сиріт. Головні джерела доходів Т-ва — членські внески і пожертви.

Справоздання про діяльність Управи зложили п.інж. Г. Винникова, сот. П. Денисенко та д-р П. Шкурат. Акт Ревізійної Комісії зачитав п. І. Шевченко. Збори затвердили справоздання управи і винесли їй подяку за віддану організації працю. Особливо теплу подяку було винесено п. д-рові А. Лукашевичеві — дотеперішньому голові управи Т. в. а.

На зборах головував інж. Є. Гловінський, секретарював сот. І. Липовецький. Х.

— З життя Відділу УЦК в Лодзі. 29 січня с. р. відбулися загальні збори членів Відділу УЦК в Лодзі, які дозволять нам пригнутись до життя цього невеличкого, бо лише 44 особи налічуючого, але організованого і дисциплінованого нашого еміграційного осередку.

Збори, які вступною промовою відкрив голова Відділу В. Радченко, вшанували вставанням пам'ять полеглих борців за волю України. Після цього відбулася урочиста передача Хреста Симона Петлюри 5-ом козакам: Д. Храпуновеві, И. Мозолюкові, П. Ковалеві, Ар. Кравцеві та В. Паньчинському. Нагородження відзначених, на пропозицію голови Відділу, доконав полк. Немоловський, виголосивши при цьому промову про значіння Хреста С. Петлюри та про права і обов'язки відзначених цим хрестом. На зборах головував сот. П. Сологуб, секретарював Д. Лебідь-Юрчик. В склад дійсних членів Відділу прийнято 9 осіб, 7 осіб за неплатення членських внесків переведено в члени-співробітники. Справоздання про діяльність Управи Відділу зложив В. Радченко, а ревізійної комісії — п. Сухотін. На зборах було зачитано привітання від Головного Отамана Андрія Лівницького і від Головної Управи УЦК. Управі Відділу винесено подяку за жертвенну працю для добра місцевого еміграційного осередку. До нової управи Відділу обрано: п. І. Нагнибиду, Є. Орлівського, В. Кривошию та Д. Лебідь-Юрчика, а до ревізійної комісії — В. Радченка, О. Генсуровського та М. Сухотіна.

На зборах п. І. Нагнибіда зачитав реферат — «Як повинні поводитись українські емігранти на чужині».

На зборах було висловлено також багато побажань та директив для праці майбутній управі Відділу, серед яких належить згадати — бажання збільшити кількісний стан Відділу, винайняти мешкання для Відділу, самооподаткуватися на мешканевий фонд і т. и.

В минулорічній діяльності Відділу належить згадати наступні моменти: 5 березня мин. року відбулися досить великі вечорниці, що пройшли з великим успіхом, 27 березня відбулася урочиста панахида та академія, присвячена Т. Шевченкові, 5 червня відбулася панахида і академія, присвячені С. Петлюрі, 27 листопада відбулася панахида по 359 лицарях Базару, на якій велику й змістовну промову виголосив о. митрат М. Борсєцький. Бібліотека Відділу налічує 416 книжок, переважно оправлених, і перебуває під дбайливою опікою п. В. Кривошії. Грошеве справоздання за минулий рік замкнуто сумою — 1276 зол.

В акті ревізійної комісії, між иншим, підкреслено, що «загальна характеристика діяльності Відділу в 1938 році під кожним поглядом випала дуже додатне, завдяки офірній і витривалій праці її Управи — п. п. П. Куниці, В. Кривошії і В. Радченка. Х.

— Шевченківське свято в Українській Станиці в Каліші. 10 березня с. р. в Українській Станиці в Каліші відбулося свято на честь генія української нації Т. Шевченка.

Після панахиди в Козацькій Покровській церкві о год. 19 розпочато в Стан. театрі академію концерт. Програма її складалася з таких точок: 1) «Заповіт» у виконанні мішаного хору під дириг. Терлецького і акомп. піяніна; 2) промова, виголошена свящ. Лазарем Воропюком; 3) «На смерть Шевченка» муз. Ярославенка і 4) «Оріся-ж ти, моя пиво!» Лисенка, вик. хор; 5) «Хустина» — Шевченка, декламувала Г. Терлецька; 6) «Andante» Чайковського і 7) «Шумка» Безкоровайного у виконанні смичкового квінтенту — Терлецький, Скворців, Рачак, Валковьяк і Шуберт. По перерві 8) «Ой, одна я одна» Лисенка і 9) «Ой, люлі, люлі» Лисенка, співоче соло О. Богданова; 10) «Фантазія» Беріо, скрипкове соло О. Терлецький; 11) «Traumerei» Шумана, віолонч. соло Валковьяк; 12) «При-

чинна» у польській мові, декламував В. Шраменко; 13) «Ой, чого ти почорніло» Ревуцького і 14) «Над Дніпровую сагою» Ярославенка у виконанні хору; 15) Національний гімн — хор і оркестра.

Програм і її виконання цілком вито відтворили маркантну по-стать і душу нестертельного Кобзаря. Упорядичками були Управи: Станиці й Т-во Вояків.

11 березня там же відбулась дитяча академія на честь Шевченка. Складалась вона з промови, співів, декламацій, ритмичних вправ із світляними ефектами і гри на скрипці. Всі точки виконували виключно діти, навіть акомпанював на піяніні учень гімназії Скворців. Найкраще пописались з дівчаток: Шилівна 9 р. і Вал. Дешківна 9 р.; з хлопчиків: Білозерський 7 р. і наш молодий талановитий музикант скрипак Забарилло 9 р. На загал усі виконавці показали себе вартими слави молодих мистців сценічної штуки.

Улаштувала академію Станічна Школа. В. Б.

— Шевченківське свято в Ченстохові відбулося 12 березня с. р. заходами місцевого Відділу Українського Центрального Комітету.

† Кость Шевченко. 28 лютого с. р. поховано на римокатолицькому кладовищі в Лодзі козака 3-ої Залізної дивізії Костя Шевченка. Покійний народився 12 квітня 1899 року в с. Зелена на Херсонщині. Замість вінка на його могили, управа місцевого Відділу УЦК зложила 10 зол. на Бурсу ім. С. Петлюри в Перемішлі.

В Празі

— В п'ятницю 17.ІІІ. ц.р. в другу річницю смерті Івана Мірного на його могилі на Ольшанському цвинтарі в Празі було відслужено панахиду в українській мові.

* * *

— З кінцем року 1938 припинив своє існування в Празі тижневик

«Український Тиждень», проіснувавши 6 років. Закриття цього тижневика являється великою втратою для української еміграції, бо журнал освітлював емігрантське життя й тим служив об'єднанню еміграції. Крім того в ньому була цікава рубрика «Що й де буде», в якій подавалися відомості про різні виклади, свята, вечірки, що давало можливість товариствам не сповіщати про свої підприємства окремими повідомленнями, бо кожний інтелегентний емігрант читав У. Т. І. і з нього довідувався про всі події емігрантського життя. «Укр. Тиждень» не забував тако-ж про різні ювілеї як наших історичних подій, так і окремих видатних діячів як з минулого, так і сучасного життя. Журнал був наче-б щоденником українського еміграційного життя, зафіксувавши всі більш-менш видатні події і в будучому зможе дати цінні матеріали для історика української еміграції. Мав журнал і літератур-

ний відділ, де зафіксував появу мало не кожної нової української книжки, а шпіді давав докладні критичні на них статті.

Весь час свого існування виходив під редакцією Петра Зеленка. Припинення журналу сталося через недбальство передплатників, які, не зважаючи на дешеву передплату — 4 кч., місячно, не платили акуратно своїх внесків і полишили багато боргів.

Розшук

— Розшукують п. Ко-
зеньюка, що має нині працю-
вати на якійсь автомобільній фа-
бриці в околицях Парижа (можли-
во у Рено),

та п. Целюха, родом із
Кам'яниці Подільського.

Відомості просить надіслати
на адресу: V. Losinsky,
Ingersheim pres Colmar.
(H. Rhin).

Українська Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі

й читальня при ній (41, rue de La Tour d'Auvergne, P a r i s 9)
відкрита в середу й четвер — 6-9 г., суботу — 4-8 і в неділю — 2-6

При Бібліотеці Музей С. Петлюри

В читальні 90 органів преси — журналів, газет, бюлетенів з
різних країн, де живуть українці.

Книжки видаються додому. За читання 5 фр. у місяць (за одні
книгу) і 25 фр. безпеки.

Коштом читача висилаються книги тако-ж і на провінцію.

Редакція й адміністрація та адреса для звичайно
кореспонденції: 41, rue de La Tour d'Auvergne. Paris 9.

Адреса для грошових переказів і рекомендованої корес-
понденції: I. RUDICEV. 41, rue de La Tour d'Auvergne. Paris 9

Р е д а г у є — К о м і т е т

Le Gérant: M-me Perdrizet